YILDIZ AKPOLAT

TİNİN SOSYOLOJİSİ
Simmel Sosyolojisinin İnşası

DOĞU KİTABEVİ

Doğu Kitabevi - 97
Sosyologca Kitapları Dizisi - 52

Sosyologca Kitapları Dizisi Yayın Yönetmeni
Ertan Eğribel-Ufuk Özcan

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni
Atilla Ceylan

T.C
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No:
16997

Baskı-Cilt
Ofis Matbaa Yayın Kağıt San. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi, B Blok No: 386-387
Topkapı-İstanbul / Tel: 0212 576 47 15

1. Baskı: Mart 2015

Bu kitabın tüm yayın hakları Doğu Kitabevi'ne aittir.
Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında tüm alıntılar ve görseller
Kültür Bakanlığı Telif Hakları Sözleşmesi
gereği yayınevinin iznini gerektirir.

ISBN: 978-605-9093-23-1

Doğu Kitabevi
Cağaloğlu Yokuşu, Narlıbahçe Sokak, No: 6 Cağaloğlu İstanbul
Tel: 0212 527 29 26 Faks: 0212 527 29 26

www.dogukitabevi.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5
Giriş 9

Paranın Epistemolojisi 21
Paranın Psikolojisi 115
Paranın Ontolojisi 123
Paranın Sosyolojisi 129
Sonuç 235

Kaynakça 257

Kendi sorumluluklarını en iyi biçimde taşıyarak,
Bana akademik çalışma yapabilmem için huzurlu zamanlar bağışladığı için,
Yaşama sevincim, Oğlum Semir'e sonsuz teşekkürlerimle...

ÖNSÖZ

Modern zihni iki yönelim belirler; bilmek ve özgür olmak ya da bilerek, nesnelliği özümseyerek; yabancılaşmadan kurtulmak, özgürleşmek. Hegel'in insanın kendi bilincinin farkına varışının serüveni, ***Tinin Fenomenolojisi*** (ilk basım 1807, bu çalışmada kullanılan Türkçe basım, 2004), insan ya da insanlığın zihninin gerçeğe açılımının ve kendisinin gerçeklik olmasının diyalektik sürecidir. Simmel'in ***Paranın Felsefesi*** (ilk basım 1900, bu çalışmada kullanılan Türkçe basım, 2014) adlı eseri, insan zihninin kendini açımlayarak kültürel süreci inşa etmesi ve ardından kendi yaratımları aracılığıyla diyalektik özgürlük arayışının sosyoloji dilindeki ifadesidir. Para, modern insan zihninin gerçeğe uzandığı köprü ve saf araçtır. Kavramlarla teoride nesneleri bilerek özgürleşen insan zihni, para ile pratikte nesneler üzerinde hâkim olmaktadır. İnsan zihni, diyalektik geri dönüşle kendini belirleyen kendi yaratımlarından özgürleşmektedir, ki bu özgürleşim bireyin topluma/diğer kişilere karşı verdiği bir özgürleşme mücadelesidir. Hegel için Tin (insanlık zihni), doğada kendine yabancılaşmış ve felsefede tekrar özgürleşmiştir. Bu itibarla ***felsefe, bir bilinç felsefesidir***. İnsan zihninin kendinin bilincine varışıdır. Simmel'de ise, insan zihni toplumu yaratmış ve para ile onunla olan öznel bağımlılık ilişkisinden özgürleşmektedir ki, bu süreci anlatan ***sosyoloji, bir bilinç sosyolojisidir***, denebilir. Modern insanın kendinin farkına varışıdır, sosyoloji.

Simmel eserinde; insan zihninin, diyalektik hareketini, kültürel-tarihsel-psişik bir süreç gibi algıladığı sosyal görüngüler üzerinden; sosyolojik özgürleşimini ve kendi trajedisinde kendi yaratımlarına karşı, verdiği mücadeleyi anlatır. Bu sosyoloji anlayışı felsefe, tarih ve sosyoloji özdeşliği ile olur. Simmel, Kant ve Dilthey'de devam eden bir düşünceyi paylaşır. Buna göre, ***tarihte, tinin biçim verici üretkenliğini***

görmek mümkündür. (Özlem, 1996; 146). Böylece tarih ve sosyoloji, aynı kumaşın bizzat kendisi olur (Braudel, 1992; 113). Ve düşünce, gerçeklikte kendini arayan ve şeylere sahip olma çabası olarak karşımıza çıkmaktadır (Gasset, 1998; 34).

Sosyoloji modern bilincin kendi farkındalığının, sosyal fenomenlerde okunması ve onun ilmi suretidir. Hegel'e göre, sosyolojinin doğduğu yüzyıl, 19. yüzyıl bir doğuş ve yeni bir döneme geçiş çağıdır. ***Tin şimdiye kadar var olduğu ve imlediği dünya ile bozuşmuştur*** ve onu geçmişe gömme düşüncesini taşımaktadır. Kendi dönüşümünü emeği ile gerçekleştirmektedir. Tin yeni şekline doğru olgunlaşır, önceki dünyanın yapısını parça parça çözer. Yeni Dünya yeni doğmuş çocuk gibi eksiksiz bir edimsellikten yoksundur. ***Yine, bilim bir Tin dünyasının tacı, başlangıcında eksiksiz değildir. Yeni tinin başlangıcı çeşitli kültürel biçimlerdeki yaygın bir devrimin ürünüdür***. Ve işte bilim bu yeni Tinin, yeni görüngülerini anlaşılır biçimde sunacaktır. ***Bilim ile tin kendini anlayacaktır*** (Hegel, 2004; 26-28). Hegel, bu şekilde ***kültür bilimleri/Tin bilimleri*** olarak anlamacı sosyolojinin temel sayıltısını bina etmiştir. Aynı zamanda pozitif sosyolojinin kurucusu, Durkheim da ***kolektif bilinç*** kavramını, özel bir bilme alanı olarak tanımlamasında, Hegel'in ***Geist/Tin*** kavramına çok şey borçludur (bkz. Edward Tiryakian, 1997). Sosyoloji, öncelikli olarak araştırma konusu yani ontosunun bağımsızlığı üzerinden bağımsız bir bilim olabilirdi ki, Durkheim, ***Sosyolojik Yöntemin Kuralları*** adı eserinde bunu, Hegel sayesinde gerçekleştirebilmiştir. İnsan, doğa, Tanrı, devletin dışında bu bilme alanlarına indirgenemeyen bir ontolojik alan ile sosyoloji bağımsızlığını ilan edebildi. Bu itibarla, ***Sosyolojik Yöntemin Kuralları*** adlı eser sosyolojinin kendini bağımsız bir bilim olarak ilan ettiği eserdir. Simmel de bu çalışmanın konusu olan eserinde, ***Tinin Fenomenolojisi'***nin temel sayıltılarından ve dolayımlı olarak Kant'ın ***Transandantal Fenomenoloji*** anlayışından yola çıkarak modern zihni sosyolojik olarak çözümlemektedir. Öyle denebilir ki, sosyoloji Alman diyalektik düşüncesinin ürünüdür. Marks, Simmel ve Weber bunun dolaysız Durkheim ise dolaylı örneğidir.

Türkiye'de oldukça ayrıksı bir isim gibi duran ve siyaseten ilga edildiği için bilim çevrelerinden de uzak tutulan (kaderi Atsız'a çok benzer) Hikmet Kıvılcımlı, farklı bir açıdan baksa da ve Simmel'i Durkheim'ın çömezi olarak eleştirse de ***"diyalektik sosyolojinin"*** öneminin farkındadır

(Kıvılcımlı, ***Metafizik Sosyolojiler***, ilk basım 1970, çalışmada kullanılan basım, 2008; 28-30 ve 142).

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında hem hocalarımın hem de öğrencilerimin bana kattıkları vazgeçilmezdir. Yüksek Lisans derslerimden olan ***Sosyolojide Klasik Metinler*** adlı derste yaklaşık on yıldır, öğrencilerimle temel metinleri okuduk ve tartıştık. Onlar için bazen ağır ve işin içinden çıkılmaz gelmiş olabilir ama gene de benim heyecanıma eşlik ettiler, onlara sonsuz müteşekkirim. Elbette hocalarıma sonsuz minnettarım. Sosyoloji ilmini dervişçe, sabırla ve heyecanla yapmayı bana öğreten rahmetli Baykan Sezer hocam başta olmak üzere, sosyolojik bir çalışma nasıl inşa olur, sosyolojinin metodolojisini öğreten değerli doktora hocam Nilgün Çelebi'ne, akademik gelişmemi her an takip ederek bana insan ve hoca olarak değerli öğütleri ile yol gösteren Çağatay Özdemir'e, Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü kurarak bana ve bölüm arkadaşlarıma sosyoloji yapma imkânı veren rahmetli hocam Eyüp Kemerlioğlu ve Sabahattin Güllülü, Hüseyin Akyüz hocalarıma sonsuz teşekkürler. Her an gülen gözleri ile bana umut olan değerli hocam Nevin Güngör'e nasıl teşekkür etmem. Ve baki yuvam İstanbul Sosyoloji'nin mümtaz hocaları Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan'a teşekkürlerimi sunarım. Her darda kaldığımda akademik kariyerim boyunca tüm iyi niyeti ve sabrı ile bana tahammül eden H. Bayram Kaçmazoğlu'na minnettarım. Ellerinde büyüdüğüm Korkut Tuna ve değerli hanımefendi Ümit Meriç hocalarıma akademisyenliğin sadece bilgi ve bilme becerisi değil, bir terbiye ve kültür olduğunu bana öğrettikleri için minnettarım. Ve ben çok şanslıyım, hem öğrencilerim hem de hocalarımla birlikte mutlu bir akademik çalışma süreci yaşadım. Büyüdüm, düştüm-kalktım, öğrenmenin heyecanı ile yüreğim hep alev alev, böyle bir yaşamı bana bağışladıkları için ne kadar teşekkür etsem az.

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel konusu, Simmel'in ***Paranın Felsefesi*** adlı eserini merkeze alarak, onun sosyolojisini ve modernlikle gerilimli ilişkisini analiz etmektir. Eserin yayımlandığı tarih olan 1900 ile günümüz sosyolojisi arasında tarihsel bir köprü olan Simmel'i ve eserini değerlendirmek, yüzyıl öncesine ve sonrasına gidip gelerek sosyolojinin temel kavram, isim, kaygıları ve çözümlerini de tartışmayı içinde mümkün kılmıştır.

19. yüzyıl sosyolojisi, sosyolojinin bilim olarak kendini ortaya koyduğu bir zaman dilimidir. Ve sosyoloji batıda bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır (Sezer, 1985). Sosyoloji, modern toplumu analiz etmek, sorunlarını belirlemek ve çözüm üretmek üzere ortaya çıkmıştır. Feodalizmin çözülüşünden itibaren yavaş yavaş gelişen modern toplum 19. yüzyılda artık bütün sorunları ile zuhur etmiştir. Sosyolojinin kurucuları modern toplumun sorunlarının kaynağını ya da bu toplumun temel bileşeni konusunda da çözüm konusunda da görece farklılık arz ederler. Örneğin Saint-Simon için sorun, sınıflar arası çatışmadır çözüm ise endüstriyel toplumun kurularak çatışan sınıfların iş bölümü ve işbirliği ekseninde yeniden bütünleşmesidir. Auguste Comte için, sorunun kaynağı reform hareketleri ile Avrupa uygarlığında yaşanan fikirsel krizdir. Çözüm ise dinin sağladığı fikirsel birliğin bu kez bilim ile yeniden sağlanmasıdır: Pozitivizm. Marks'a göre, sorun kapitalizmin yarattığı yabancılaşmadır. Çözüm ise zorunlu çalışmanın ortadan kaldırılarak yabancılaşmanın aşılmasıdır. Durkheim için sorun Fransız devrimi sonrası topluma dışarıdan aklın ideleri ve devletin idealleri uğruna müdahale edilmesi sonucunda anominin (değer karmaşası) ortaya çıkmasıdır. Çözüm ise sivil topluma içerden eğitimle yeni bir ahlakın verilmesidir: Meslek ahlakı. Weber için sorun bürokratikleşmedir: Demir kafes. Aslında bu kaçınılmazdır çünkü modern toplum tarihte rasyonelleşmenin ürünüdür. Rasyonelleşme-

de toplumda kuralcılık olarak ortaya çıkmaktadır. Çözüm ise demokrasi ve liberal özgürlükler ile bireyin yaratıcılığının önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Ya da modernliğin akılcılık yanında ikinci bileşeni olan özgürleşmenin yeniden hatırlanmasıdır. Ancak tarih, aklın diyalektiği ile ilerlerken bu akılcılık ve özgürleşme; gelenek ve karizma; bürokrasi ve demokrasi biçiminde her tarihsel zamanda başka biçimlerde yeniden karşımıza çıkacaktır (Weber, 2004; 94-100) . Simmel için ise sorun, Alman idealizminden birlikte beslendiği Weber benzeri, nesnel kültürün öznel kültürü yutmasıdır. Çözüm ise bireyselin özgürlük alanının gelişmesidir para belki de bunu sağlayacak olandır. Diyalektiğin uğraklarından geçerek para, pozitif ve negatif özgürlük formlarında nesnel ve öznel kültür için de bir farklı fonksiyonları ile boy gösterecektir.

19. yüzyıl sosyolojisi ve günümüz sosyolojisi arasında bağ kuran, 20. yüzyılın başında yayımlanan, Alman Sosyolog Georg Simmel'in ***Paranın Felsefesi*** adlı eseri, bir yüzyılı aşkın süre sonra Türkçeye kazandırıldı. Türkiye'de özel yayınevlerinin çeviri ağırlıklı yayınları maalesef sosyolojik düşüncenin birincil eserlerine dair değildir. Daha çok günümüz sosyologlarına ya da düşünsel eğilim temsilcilerine yönelik çeviriler dikkat çekmektedir. Ancak günümüzde popüler olan Bauman ve Giddens gibi sosyologların kendi kaynaklarını bilmeden onların eserlerini anlamlandırmak, sınırlı kalmaktadır. Türk sosyolojisi kendini pozitivist olarak tanımlar. Ancak pozitivist felsefenin kurucusu Auguste Comte'un dahi eserlerinin çok azı günümüz Türkçesinde mevcuttur.

Birincil temel eserlerin öneminin kaynağı, sosyolojik düşüncenin zihin açan, kendi gerçekliğinde serpilen, gerçeklik üzerine refleksiyon yaparken zihnin sınırları ve yaratımları üzerinden kendinin farkına varışının muhteşem destansı serüvenini izlerken, kendimizi anlamamız için de bize metot önerebilmesinden ötürüdür. Bu itibarla günün sularında yüzerken bu denizin muhteşem derinliğinde kendimizi keşfetmek; evrensel aklın ve insanın kaygılarıyla bugünkü günde buluşmak, emek ürünü eserlerin değerini bir kez daha fark etmek, sosyoloji üzerine yeniden düşünmeyi mümkün kılmaktadır.

Bu çalışmada hem epistemolojik hem de ontolojik derinliğin ikisini birden birleştiren Simmel'in ***Paranın Felsefesi*** üzerinden bir kez daha sosyoloji ve modernlik, insan zihni ve gerçeklik arasındaki diyalektik dans (diyalektik dans'ın kavramsal inşası için bkz. Ollman, 2006; 27-44)

PARANIN EPİSTEMOLOJİSİ

Simmel için gerçek ve değer ya da doğa ve insan ancak kavramsal bir dünya-fenomenal âlem ile birbiriyle iletişime geçebilir. Ontolojik süreçte idealizm insan zihninin özneliğine materyalizm de insan karşısında doğanın özneliğine vurgu yapar. Kant, epistemolojik olarak deneycilik ve rasyonalizmi, Transandantal İdealizm bağlamında, insanın özneliğinden vazgeçmeden, ikisini de birbirine indirgemeden bir sentez geliştirmeye çalışır (Deleuze, 1995; 18). Bu çaba Marks'ın diyalektik materyalizminde, insanın özneliğinden vazgeçmeden ancak bu sefer özneliğin emek süreçleri üzerinden vurgulanması ile idealizm ve materyalizmin sentezlenmeye (mimar-örümcek karşılaştırması) çalışılmasında, kendini yeniden hissettirmektedir (Marks, 2009a 180-181). Ancak sonuçta Kant insanı, yarattığı fenomenal âlem-tinsel-kültürel dünyanın sınırlarına çekerken; Marks, insanı emek ve teknoloji ile tüm doğa üzerinde etkili bir fail olarak yaygınlaştırır: İnsanileştirilmiş doğa.

Simmel, doğal düzen dediğimiz şeyin, şeylerin çeşitli niteliklerinin bir varoluş yasasına dayandığı önermesi ile temellendiğini, belirtir (2014; 23). Bu anlayış hem şeylerin kendi başlarına bir düzen oluşturmadığı hem de akıl ile bir düzen haline geldiklerine dair Alman idealizmi içinde Rickert'in paylaştığı bir temel sayıltıya dayanmaktadır (Çelebi, 1996; 32-33). Alman idealizmi içinde kökeninde Kant olan bu düşünce, numenal-fenomenal ayrımına dayanır. Simmel, aklın gerçeklik ya da doğa içinde işleyerek bir doğa yasası fikri geliştirdiğini, belirtir. Böylece şeyler bu doğa düzeninde eşit varlıklar haline gelecektir. Simmel, işte parayı üreten zihinsel fonksiyonun, farklılıkların eşitlenmesi olarak görmektedir. Zihnin farklılıkları soyutlayarak kavramlara ulaştığı fikri, Platon-Aristo'da bilginin kaynağı ile ilgili temel bir tartışmada, Aristo'ya yakın bir duruşu ifade eder (Akyol, 2005; 127-128).

Simmel, bundan sonra, doğa-zorunluluk (doğa düzeninin zorunlu ve değişmeyen olduğuna dair anlayış, bu düzenin Tanrı tarafından konulduğuna dair bir sayıltıya dayanır ancak bu düzen insan aklı ya da deneyle bilinebilir ya da ikisinin işbirliği ile bilinebilir gibi epistemolojik sayıltılara da yol açar, örn. Locke, ***Tabiat Kanunu Üzerine***, 1999) ve kültür-özgürlük alanı ikilemini işlemeye başlar. Bunu, Dilthey'i takip eden ve Kant'ı radikalleştiren anlamacı epistemolojiyi takip ederek, yapar. Numenal-fenomenal ayrımında Kant, doğa düzenine, doğaya insan zihni dayatır gibi saptamadan ziyade, insan zihni varlığın ne olduğunu bilmez kaygısı ile yaklaşır. Simmel, doğa bilimlerinin doğal şeyleri bir kayıtsızlık ve zorlamaya tabi tuttuğunu ancak bir başka düzenin de var olduğunu, söyler, Bu düzen farklılıkların olduğu, değerler düzenidir. Dilthey'in doğa-kültür ayrımı bu düşünceye eşlik etmektedir (Dilthey, 1999; 13-21). Simmel, nesnelerin değerinin, doğal varoluşlarından çıkarsayamayacağını, belirtir. Nesnelerin doğal ve değerler dizilişi birbirinden farklıdır ancak aralarında bir zıtlaşma yoktur. Sadece doğa, nesnelerin değerlerine karşı kayıtsızdır.

Değer nedir? Ya da değeri oluşturan alt değer türleri

Ona göre, değer nesnelerin, ışık-gölge gibi varlıklarına eklenmiştir (2014; 24). Değerin kökü psikolojiktir yani insanın özünden nesneye yapılmış bir ektir. Böylesi idealist ve anlamacı bir yol izleyen Simmel, birden materyalist ve pozitivist bir yola sapar ve nesnelere eklenen değerin, mekanik bir doğada anlamsız olmasına rağmen, gene de doğanın bir parçası olduğunu vurgular. Nesnelere eklediğimiz değerleri zihnimizin bir parçası haline getiren psişik tecrübeler doğal dünyaya aittir. Değeri oluşturan psişik tecrübeler doğal dünyanın bir parçası olmakla beraber değer kavramı bu doğadan bağımsız bir süreçtir. Değer kavramı, doğaya ait değil, ancak belirli bir noktadan bu dünyanın görülme biçimidir. Burada Simmel'in değer ve değer kavramı ayrımı yaptığı görülür. Bu ayrım Weber'in değer olgusu ve değer yargısı kavramlarının; biri olgusal-nesnel diğeri öznel temellenmeleri itibarıyla birbirinden ayrılır (Keat ve Urry, 1994; 240). Ayrıca Kant'ın transandantal idealizmininde -kavram ve içerik- indirgemecilikten kaçındığı şeklinde bir yorumlamayla birleştirdiğimizde, Simmel'in değeri oluşturan psikolojik tecrübeleri doğaya bağlarken yani

içerikten kopmazken değer kavramı ile insan zihnine göndermede bulunduğunu söyleyebiliriz. Neticede insan zihni işleyeceği materyali doğadan almaktadır. Simmel'e göre, bütün hayatımız değerleri tecrübe etmek ve yargılamaktan ibarettir. Bu sürecin, mekanik dünyadan aldığımız gerçeklik öğelerinin kendi nesnelliğinden uzakta oluştuğunun, pek de farkında değilizdir. Değerlendirdiğimiz nesneler gerçekliğe aittir ancak onlarla ilişkili değerlendirmelerimizin onların nesnel gerçekliği ile ilişkisi yoktur. Simmel'e göre, anlamacı bir tavırla-bilgi zihinde kırılır- nesnel bilgi dahi bir değerlendirme sürecidir. Gerçekliğin içeriklerini otonom bir düzene göre sıralayan bir değerler dünyasında (fenomenal) yaşarız. Simmel bu argümanlarını Kant'ın varlık-nesne ayrımına dayandırır. Nesne içerik varlık ise bir algı formudur. Ona göre, değerler alanına yükseltilmiş olan şey, nesnenin varlığıdır (2014; 25). Simmel'e göre, kavramsal dünya, nesnel dünyanın karşısında, malzemesini saf içerikler dünyasından alan kapsayıcı formlardır (2014; 25). Değer ve içerik arasındaki indirgenemezlik ve farklılık konusunda Simmel, Spinoza'yı da referans olarak alır (2014; 26). Ancak Simmel, bütün dayanaklara rağmen, hayatı bir bütün olarak algılamaya ihtiyacı olan zihnin bu ayrılığı kabul etmediğini, belirtir. Zihnin metodu, ayrılıkları birleştirmek; birliği ise ayrıştırmaktır. Zihnin analiz ve sentez esası üzerinde bir düşünsel metot işlediğine dair Simmel'in bu önermesi, modern burjuvanın kendi gerçekliğini yaratma çabasının, zihinsel ifadesi olarak kabul edilebilir.

Simmel, zihin ile gerçek, değer ile içerik ayrımını Platon'u referans alarak aşmaya çalışır. Buna göre, aslında hem değerde hem de gerçeklikte ortak olan Platon'un ***"idealar"*** dediği niteliksel içeriklerdir. Simmel indirgemeciliğe gitmeden bir ortaklık arama çabasındadır. Ona göre, gerçeklik ve değer, ideal birlikler içinde geçerli olan, dünyanın mantıksal olarak birbiriyle ilişkili içerikleri, bölünmeyen bir "ruh" un konuştuğu iki farklı dildir (2014, 26). Simmel, idealist ya da materyalist diyalektiğin indirgemeciliğine düşmemeye çalışarak ***"geist"*** benzeri bir yapının varlığını kabul eder ve hem zihinsel yaratımların-değerlerin hem de içerikleri, bu ruhun konuştuğu iki dil olarak tarif eder. Simmel'in, Kant gibi, transandantal idealizmi bu kez bilişsel değil ontolojik bir tasarım olarak kabul eder. Simmel, gerçek ve değerin farklı olmadığı bir kozmik zemini varsayar. Bu kozmik zemin değer-gerçek arasındaki farklılaşmaya karşı kayıtsızdır. Bu kozmik zeminde bizim zıt gibi gördüğümüz değer-gerçek ilişkisi uyum halindedir

PARANIN PSİKOLOJİSİ

Simmel'e göre, malların mutlak değerinin, yararlarının ötesine geçmesini temsil eden para ile aynı kumaştan olan açgözlülük ve cimrilik, paraya ilginin yarattığı patolojik bozulmaların ürünüdür (2014, 222). Paranın amaçsallaştığı yerde psikolojik patolojiler de zuhur eder. Nasıl ki, mallar artık faydaları için satın alınmıyorsa para da artık satın alma aracı olmaktan çıkar. Para artık, para hırsından kaynaklanan nihai bir amaca sahipse haz alma anlamında bir amaç olmaktan çıkar. Pinti, parayı sadece sahip olmaktan haz almaksızın sever. Pinti parayı kişisel alanının dışında tutar. ***Pinti için para utangacın sosyal nesnesi gibidir.*** Sadece birlikte olduğu ve büyük bir hayranlık duyduğu kişiyi sever gibi sever. Pinti, parayı araç olmaktan çıkardığı an; parayı kullanmaktan bilinçli olarak vazgeçtiği an; parayı kendi öznelliğinden aşılamaz bir mesafeye yerleştirir.

Mutlak araç olarak para sınırsız haz imkânı iken mutlak amaç evresinde para hazzı dokunulmamış bırakır. Para bu anlamda, iktidar gibi, nesnel olarak şimdi formunda var olan ancak öznel olarak geleceği biriktiren bir potansiyeldir (2014; 223). Simmel imkân ile potansiyel arasında bağ kurarak paranın amaçsallaşmasını açımlar. Buna göre, imkân nosyonu, kişinin bir şey yapabileceğini gösterirse, bu sadece gelecekteki bir olay için zihinsel beklentiyi değil şimdide var olan bir mevcudiyeti ifade eder. Para, potansiyel anlamında iktidar ve imkân gibi geleceğe dönük mevcudiyettir. Bir nesneye duyulan arzu edinmeyle ortadan kalkmaz edinmeden sonra arzu yine aynı kalır. Tükenmez. Schopenhauer'a göre, tatmin negatiftir. Acı veren bir yoksunluk durumunun ortadan kalkmasıdır (2014, 224). Gerçeklik hiçbir zaman arzuyu tatmin edemez. Ancak para bir istisnadır. Para arzu ile nesne arasındaki orantısızlığı aşmaya çalışır. Para hiçbir töze/içeriğe sahip olmadığı için arzunun nesnesi değildir. Para, arzunun gerçeklik tarafından tatmin edilemeyen negatifliğini soyutluğu ile

tatmin eder. Arzulanan nesne arzuyu tatmin ettikten sonra hayal kırıklığı duygusuna yol açar. Ancak kişi arzunun niteliğini anladığında bu duygudan kurtulur. Para serveti, para hırsı olan kişiye sadece sahip olmanın tatminini sağlar. Ve bu tatminle arzu da ortadan kalkar.

Simmel için, kültürün en üst evresinde paranın gücünün zirve yapmasının nedeni sayısız nesnenin onun emrinde olmasıdır. O nesnelerin paraya itaat ettiği düşünülür. Para bu anlamda bir iktidar aracıdır. Sermaye ilk kez batıda ve doğuda biriktiğinde Hintli köylüler tefeciye, ***köydeki bütün adamların adamı***, demeye başlamış; aynı yüzyılda bir Alman asilzade, ruhban ilkesi olan, ***mecrator sine peccamine vix ess potest-*** günahsız bir tacir olamaz**,** prensibini onayladığını, itiraf eder (2014; 226). Bir de bizden, çok laf yalansız çok para günahsız ***olmaz.*** Farklı kültürler sermayeye gizemli ve tehlikeli bir güç olarak yaklaşır. Ve sermaye insanı ahlak-dışına iter gibi görülür.

Cimrilik, tecrübe ve hazza dönüşmeyen bir iktidar tutkusudur. Cimrilikte yaşlılıkta beliren bir durum vardır; hayattan alınan tensel hazzın cazibesinin yitirilmesi. Böylece tutkunun ve hayatın son hedefi olarak geriye yaşlı insanların zulmetme eğilimi kalır. Bu durum cimrilikte açığa çıkar. Çünkü aynı soyut güç ve iktidar para hırsında ortaya çıkar. Saf halde cimrilik formu, tutkunun paranın ötesine geçmemesi halidir. Simmel, sosyolojisini inşa ettiği ***Paranın Felsefesi*** adlı eserinde daha sonra makale olarak kaleme alacağı konuları da burada ilk kez tartışmaya açmıştır. Bunlardan biri de bu kısımda tartıştığı cimrilik ve savurganlıktır. Bu konudaki makalesini 1907'de yayımlamıştır. Aynı şekilde bu kitapta işlediği mübadeleyi de sonradan yayımlamıştır. Bu itibarla Simmel'in söz konusu eseri onun temel sosyolojik ilgisinin yoğun bir halidir. Mübadele nasıl ki bir etkileşim formlarından biriyse cimri ve savurgan da toplumsal tiplerinden biridir. Diğer bir toplumsal tip olan ve incelediğimiz eserde yer verilen yabancı toplumsal tipidir.

Paranın soyutluğunda nasıl ki insan zihni kendi soyutluğunu buluyorsa; aynı şekilde, insan psikolojisi ile motive olan parada, insan arzusunun gerçeklikle tatmin edilemezliğini fark etmektedir ve aslında kendinin ne kadar gerçekten uzak olduğunu deneyimlemektedir. Organik varoluşu hariç; insan, aklı ile gerçeklik arasındaki mesafeyi aşamamasının ıstırabını yaşamaktadır. İşte bu mutlak mesafenin farkındalığı da psişik patolojik durumlara yol açmaktadır. Simmel metafiziğinin temeline psişik-fizyo-

PARANIN ONTOLOJİSİ

Paranın amaç olması halinde yaşanılan buhranları ele alan Simmel, şimdide parayı araç kılan nicelik formunu analiz etmeye başlar. Para ancak nicel yanı ortaya çıktığında araç bilinci gelişebilir. Bu nedenle Simmel, paranın nesnelerin değerini ölçen bir araç olarak gelişiminde, tüm nitelikleri kendinde özümsemesini sağlayan, niteliğinin nicelik olması arasında bağ kurar. Nasıl ki sayı en saf formdur aynı şekilde paranın, nesnelerin değerini ölçmesini sağlayan da onun sayısal yanıdır. Para bu yüzden nesneler dünyasındaki en saf formdur. Para, somut ve sınırsız değişken amaçların sıradan bir aracından başka bir şey olmadığı için, niceliği bizim için çok önemlidir. ***Paradan söz ederken nasıl değil ne kadar, diye sorarız***. Paranın bu niteliği yani nitelik eksikliği, onunla değerler aldığımızda pozitifleşir. Paranın niteliksel amaç olması halinde cimri de uyandıran tözsel değer duygusu gibi paranın araç olması halinin yani nicel halinin de farklı sonuçları vardır.

Özellikle ***paranın niceliksel artışının niteliksel sonuçları olur***. Bu tez Simmel'in temel tezlerinden biridir (2014; 242). Bu tez diyalektik metodun gereğidir. Simmel, karşıtlıkları bir bütün şeklinde ve karşıtlıklara birbirini doğuran süreçler olarak yaklaşır. Ve Simmel, metafiziğinin günlük hayata nasıl uygun geliştiğini göstermek için çaba harcar. Belki de Adorno'nun söylediği gibi, soyut anlaşılması zor teorilerin pratikte kolayca anlaşılabileceğini, düşünmektedir. Bu itibarla eserinde hayata dair çok zengin veriler kullanır.

Nicel farklılıkların doğurduğu bir nitel farklılık; geliri az olanların paraları çok olanlar kadar çabuk bu parayı elden çıkaramamalarıdır. Ancak bir panik halinde ilk grubun daha çabuk parayı elden çıkarma eğilimi gelişir. ***"Kaybedecek bir şeyi yok"*** sözünün trajedisi, geliriyle ancak asgari olarak geçinebilen ve bu yüzden hiçbir risk almaması gereken insanların

bu tip ayartılara en fazla kapılabilmesidir. Sadece ihtimal dahi olsa en ufak bir gelir artışına neden olabilecek durumlara çok fazla ihtiyaç duyarlar (2014; 244).

Bu değişimler en fazla psikoloji alanında karşımıza çıkar. Nedenler olarak etki eden faktörlerin nicelik artışı bu nedenlerin sonuçlarında her zaman orantısal bir artışa neden olur. Görüldüğü üzere, Simmel kültür bilimlerinin anlamacı epistemolojisine bağlı olsa da, 19. yüzyıl fizik bilimlerinin tekniği olan deneye ait kalıpsal ifadeler ilgisini çekmektedir. Psikolojinin modern doğa bilimi statüsü ile ortaya çıkışı; insan davranışının nedensel analizini doğa bilim benzeri yapabilmesi, en azından teorik olarak, Simmel'e cazip gelmiş olabilir. Ya da gerçeğin diyalektiği gereği zıt varlıklar zaten birdir, dolayısı ile aynı mantığa sahiptirler ve zıtların bilgisi tektir. Örneğin sinirlerimizin bir fark etme eşiğinin olduğunu, bu eşik altında kalan etkilere tepki vermediğimizi söylemesi gibi (2014; 245). Simmel'in düşünsel serüveni, epistemolojik bilinç felsefesinden psikolojiye, oradan fizyolojiye doğru yayılmaktadır. Belki de ele aldığı değişkenin insan zihninden çıktıktan sonra, insan üzerindeki etkisini incelemek onu psikolojiye itmiştir. Ve şimdi de parayı nicel bir değer olarak incelediği yerde daha fazla fizik bilimlerinin deneysel kalıp ifadelerini dillendirmesi, parayı farklı boyutlarda ele alması ile ilişkilidir.

Simmel, nedenin nicelik artışı, sonucun doğrudan kendi zıddına dönüşmesiyle, neden ve sonuç arasında meydana gelen aşırı bir açılmaya, işaret etmektedir. Aslında ifade edilen, nicel değerlerin artışında öyle bir aşamaya gelinir ki artık nitel bir değişim zuhur eder, şeklinde oldukça tanıdık olan, diyalektik mantıkla devrimin açıklanmasıdır (Politzer, 1979; 61). İnsan psikolojisinin fizyolojik kökenleri diyalektik olarak analiz edildikten sonra bu bakış açısı tarihe uygulanır. Buna göre, insanlarda olduğu gibi tarihte de bir farkındalık eşiği vardır (2014; 246). Kişisel enerjilerin tarihsel sonuçları arasında orantısızlık ortaya çıkar. Gerçekliğin doğal-dışsal-nedenselci açıklamasından kaçılması özellikle Alman idealizminden neşet eden kültür bilim anlayışı üzerinde yaptığı etki, bu bilim anlayışını, içsel-motivsel-içgüdüsel teleolojik açıklama modellerine geçişe itmiştir ancak son noktada kültür bilim anlayışı, dış doğadan kaçarken iç doğaya yakalanır ve tarihsel gerçeklik artık psiko-fiziksel güçlerle açıklanır.

İnsanın niceliğe verdiği tepki ancak göreli olanı ölçebilmesinden kaynaklıdır. Simmel'in insanı modern-ölçen-hesaplayan hep daha fazla haz

PARANIN SOSYOLOJİSİ

Para, insan zihninin/tininin işleyişinin bir ürünüdür. İnsanların nesneler ve onların dolayımı ile birbirleri ile ilişki kurabilmesi için tarih sahnesine fenomen olarak ortaya çıkar. Para, insan zihninin ürünüdür ancak bir kez fenomenleştiğinde diyalektik bir geri dönüşle insanı belirler. Bu bölümde modern hayat tarzının ve modern bireyin ve onun değerlerinin ortaya çıkma sürecinde yaptığı işlevler ele alınmaktadır.

Paranın diyalektikte birinci momenti; Özgürlük ve para ya da kişinin kişiye bağımlılığı olarak feodalitenin yıkılmasında paranın rolü

Para öncelikle insanı insandan özgürleştiren bir fenomendir. Marks, tarihsel materyalizm perspektifinden, Avrupa'da kapitalizmin ortaya çıkışını bir özgürleşme süreci biçiminde analiz eder. Simmel de parayı bir özgürleşim aracı olarak ele alır ve moderniteyi yaratan bir fenomen olarak ele alır. Modernlik, insanın kendi eli ve kendi aklı ile kendini özgürleştirdiği bir süreçtir. Modernlik aynı zamanda paradoksal bir süreçtir. Aklı ve emeği ile özgürleşen insan sonuçta kendi ürünleri olan; aklının ürünü para fenomeni ya da emeğinin ürünü üretim araçları ile yabancılaşarak bu öz ürünlerinden koparak, onların esiri olmaktadır. Modern sosyal düşünce de bu farkındalığın bilincidir. Eğer farkında olursak değiştirebiliriz. Ve bu diyalektik zihinsel ve tarihsel süreç; kendi momentlerinde evrilerek, bükülerek, kendi üzerine dönerek, kendi içine kapanarak ama yeniden açımlanarak devam eder.

Simmel için, özgürlük ve sorumluluk nöbetleşe birbirinin yerine geçerek; dönüşür ve dönüştürür. Ona göre, her insanın kaderinin gelişimi, bağlılık ve serbestlik; yükümlülük ve özgürlük arasında kesintisiz bir

münavebedir (2014; 267). Simmel tamamen Kant'ın Alman disiplininin, görev ahlakının talebesidir. Veya Almanların bu kadar çok disiplinli, akılcı, kuralcı olmalarının nedeni; belki de Yahudilerin sürekli kendilerini cezalandıran bir Tanrı ile baş etmek zorunluluğunun getirisi olarak davranışlarını kurallara uydurabilmek için geliştirdikleri, öz disiplinden etkilenmeleri olabilir mi? Neredeyse özgürlük bir yanılsamadır. Özgürlük; yükümlülüklerin değişimi sırasında hissettiğimizdir. Yeni yükümlülükler omzumuza düşmeden eskisinin üzerimizden kalktığını hissederiz. Kurtuluş süreci, görevin sona erdiği yerden yeniden başlar. Ahlak felsefesi için özgürlük, sosyal zorunluluk ya da birinin kendi egosunun, kendine dayattığı yükümlülüklerdir.

Özgürlük, daha çok, kendi koyduğumuz kurallara uymaktır. Aristoteles, etik derken kastettiği şey, insanın kendi davranışlarındaki ölçülülüktür. Durkheim, Kant'ın ödev ahlakını meslek ahlakı olarak tercüme eder. Sosyologlar ahlakı insanın kendi davranışlarının kendileri için düzenlenmesini değil; insan davranışlarının toplum menfaati için düzenlenmesini anlar. Ancak Simmel için, yükümlülük toplumsal-sivil sorumluluktan öte resmi kayıt altına alınmış sorumluluklardır. Bu anlamda Simmel'in yükümlülükleri, Cicero'nun ***De Officiis*** adlı eserindeki kamusalı da içermektedir. Artık burada ne öz disiplin ne sivil topluma karşı sorumluluk vardır. Burada tamamen kamusal alana dair kayıtlar söz konusudur. ***Officiis*** (görev, hizmet, onur) lafzının, resmi anlamda olması bunu göstermektedir. Cicero, Roma'nın düşüşünden önce bu düşüşe neden olan kamu görevlilerinin kendi menfaatine kamusal sorumluluklarını kullanma ya da yerine getirmeme durumuna tepki olarak, eserini kaleme almıştır (Cicero, 2013).

Emeğin özgürleşiminde paranın oynadığı rol çok değerlidir. Çünkü özgürleşmek yükümlülüklerle işleyen bir süreçtir. Simmel'in kaygısı, yükümlülükler bağlamında özgürlüğü tanımlamasının nedeni; tarihsel olarak insanın bir diğerine karşı olan ayni yükümlülüklerinin (angarya) zamanla parasal ödemeye dönüşerek, paranın özgürleşmede rol oynadığını gösterebilmektir. Her yükümlülük insan öznenin kişisel eylemleriyle yerine getirilir. Ancak bu yükümlülük türü; hizmet alan kişinin haklarının doğrudan yükümlülük altındaki kişiye mi (köle-efendi), o kişinin emeğine mi (self-senyör); ürününe mi (işçi-burjuva) yönelik olduğuna göre farlılık arz etmektedir. Hizmet veren ve hizmet alan, yükümlülüğü

olan insanların birbirine doğrudan bağlılığı (köle-efendi) ile diğer türler tamamen farklılaşır. İlkinde olmayan serbestlik diğer türlerde nispeten artış gösterir (2014; 268).

Simmel, Marks ve Hegel gibi, aynı kavramları kullanmasalar dahi aynı süreçlerden bahsetmektedirler. Modernleşmenin farklı boyutlarında özgürleşim bir vakadır. Modern düşünürlerin farklı kavramlarla aynı süreçlerden bahsetmesi ontoyu değiştirmiyor ancak ontonun işleyişine yaktıkları epistemik ışıklar ontoya dair iç görümüzü geliştirmektedir.

Kölelikte, yükümlülük bir hizmeti tanımlamaz, yükümlülük hizmeti yapan kişiye atfedilir. Yükümlülük, bir başkasının talep hakkıdır. Bu talep, yükümlü olanın yapması gereken veya ödemesi gerekendir. Ya da kişisel emeğin dolaysız sonucu ile ilgili olabilir. Ancak kölelikte, yükümlülük kişinin emeği, hizmeti ya da parası ile değil tamamen kendi bedeni ile ilgilidir. Bu yüzden Aristoteles, köle canlı araç demiştir. İkinci yükümlülük türünde, belli bir emek-zamanı talep edilir. Bu örneğin, bir serfin senyöre ürünün belli bir kısmını vermesidir. Simmel, serfin ürünün tamamını değil bir kısmını vermesini, sabit bir miktar belirlenmesini, parasal ödeme için bir geçiş sayar (2014; 269). Simmel, kişisellikten nesnelliğe geçişi özgürlüğe doğru bir adım olarak tanımlar. Burada önemli olan bir insanın hayatının ve ona ilişkin her şeyin diğer insanın inisiyatifinden çıkmasıdır. Simmel bu dönüşümün 13. yüzyılda devlet görevlilerinin fiefi ellerinde tutma kapasitelerinin artmasına tarihlendirir. Bu kişisel bağımlılıktan nesnel bağımlığa geçiştir. Bu şekilde ortak hukuk -***common law*** kapsamı gelişmiştir. İnsanların da başkasına değil nesnel olana itaat gibi bir eğilimi vardır. Nitekim insanlar, ücret karşılığında çalışmak zorunda olduklarında işverenden ziyade nesnel örgütlenmeye sahip şirketlerde çalışmaya eğilimlidirler. Burada Weber'in patrimonyalizmden bürokrasiye geçişi, tanımlamasını ve Spinoza'nın insanların en dayanamadıkları şeyin, eşitleri tarafından yönetilmek olduğu, doğrultusundaki açıklamalarının Simmel ile paralelliğini belirtmekte fayda var. Her üç modelde de ortak çekirdek, modern insanın başkası ile değil kendi kendine yönetim arzusu ve paranın bu süreçteki özgürleştirici özelliğinin siyasi, ekonomik ve idari unsurlarındaki tezahürü söz konusudur. Nesnellik ve para, modern insanı özgürleştirir. Bu anlamda modernlik bir özgürleşme projesidir,

Nitekim Simmel'e göre, tekil bireylere hizmet edenler onların öznelliğine kendilerini tabi hissettikleri için, kendilerini daha az özgür hissederler.

SONUÇ

Fransız Devrimi modern bilincin/insanın kendinin farkına varması için çok önemli bir fenomendir. Modern bilinç, kendi geleceğinin kitabını, Rousseau'nun ***Toplum Sözleşmesi***'nde yazdı ve tarihi, ideal aklına uygun bir şekilde biçimlendirdi. Bu nedenle, Fransız Devrimi modern insana bir özgüven kazandırmıştır. Bu itibarla, devrim öncesi gelişmeye başlayan, 18. yüzyıl felsefeleri bir farkına varıştır. Bir kutlamadır. Bunu takip eden Alman idealist-diyalektik felsefesi ise bu farkındalığın hem ifşası hem de modern insan için bir uyarıdır. Gerçeklik, senin eserin ancak iyisi ile kötüsü ile. 19. yüzyıl sosyolojisi, modern insanın/bilincin kendi yarattığı modern gerçekliğin sorunları ile yüzleşmesidir. Diyalektik kendi başına modern insanı kendi ile yüzleşmeye davet eder: Kendi eserin, geri dönüp seni belirler ve sen bunu fark edersen, eserini tadil edebilirsin. Böylece sosyoloji, modern bilincin/insanın kendi yaratımları üzerinde bir bilinçtir. Modernlik, sosyolojinin temel konusudur. Aklı ile özgürleşen insanın aklı ile yarattıklarının mağduriyetinin farkına varışıdır: Tanrı olmak kolay değildir. Özgürlük, yaratımları ile ilgili sorumluluğu da beraberinde getirir. Özgürleşen akıl, kendi sonsuz ve sınırsızlığını fark ederek, kendi yaratımlarının ve kendi gücünün korkunçluğunu sınırlamanın yollarını da bulur. İşte akademik sosyoloji bir sınırlamanın bir ürünüdür. Akademik sosyoloji, aklın gücünün kendini sınırlandırmasının ilmi suretidir. Bu itibarla, akademide Durkheim ve Parsons, aklın iki bekçisi kabul görür, daha ziyade. Modern insanın/bilincin, toplumsal akıl ile sınırlandırılmasının kuramcılarıdır. İstence yer yoktur. Çatışmaya, belirsizliğe yer yoktur. Her şey düzen ve disiplindir. Toplum değer, uyumdur. Fransız devrimi yıkmıştır, negatiftir yerine pozitivist sosyoloji, modern uyumlu toplumu inşa edecektir. ***Sosyolojik Yöntemin Kuralları,*** sosyolojinin bilim olarak bağımsızlık bildirgesidir. Bu metinde, sosyoloji ontolojisi, epistemolojisi

ve metodolojisi ile bağımsız bir bilim olarak tanımlanır. Sosyolojinin konusu, toplumsal uyumu sağlayan, bireyi topluma bağlayan değerlerdir, ahlaktır. Öncesinde ***Pozitivist Siyaset'in*** konusu, insanın özgür aklının ideleri topluma fütursuzca biçim verilmemesini sağlamak, siyaseti ilmileştirmektir. İnsan değerler ile topluma bağlanır, soyut aklın ideleri bilim ile engellenir. Parsons'ın ***Toplumsal Eylemin Yapısı*** adlı eserinde ise insanın eylemi, kültürel değerler ile biçimlendirilir, istenç reddedilir (Giddens, 1999; 14). İşlevselci-pozitivist sosyoloji, 1960'lara kadar sosyolojinin kendisidir. Akıl hızla özgürleşmesinin bedelini modern demir kafese/ akademiye kapatılarak ödemiştir.

Modernlik rasyonelleşmedir, disiplindir, yabancılaşmadır, iş bölümüdür ve bu aklın kendi diyalektiğinin ürünüdür. Biz bunu sosyolojide, Weber ve Marks'tan öğrendik (öncesinde 18. yüzyılda sivil toplumun ilk bilimcileri ekonomi-politikacılardan öğrendik) . Marks'ın ***1844 El Yazmaları*** adlı eseri, modern insanın yabancılaşmasının acısını bize anlatır. Kapitalizmin artı-değer talebi, insanın emeğinin ve işinin bölünmesi, insanın kendini bütün olarak kaybetmesine parçalanmasına neden olmuştur. Bu modern insanın trajedisidir: Yabancılaşma. ***Alman İdeolojisi*** adlı eser ise, Marks'ın geliştirdiği tarihsel materyalizm kuramının Avrupa tarihine uygulanmasıdır. İnsanın doğal ihtiyaçları ile doğayı biçimlendirmesinin ve bu süreçte ürettiği üretim araçlarının dönüp toplumu nasıl biçimlendirdiğinin anlatımıdır. ***Komünist Manifesto*** ise modernliktir. Katı olan her şey buharlaşıyor. Modernlik, geçici, uçucu bir şeydir; modernlik değerleri buharlaştırarak insana sığınacak bir huzurlu liman bırakmamaktadır. ***Kapital*** , örümcek-mimar karşılaştırması ile insanın üretmeden önce zihninde tasarladığını bize anlatır. Böylece, diyalektik materyalizmin kaçınılmaz biçimde idealizmi de barındıracağını öğrendik. Marks, doktora tez konusu olan Demokritos ve Epiküros gibi doğa felsefecilerinden, insanın doğa ile savaşırken ***"çaba"*** kavramını alarak, bu kavramı, modern dünyayı biçimlendiren tek değer yaratıcısı insan emeği olarak tercüme eder. Kaçış yoktur ancak bir umut vardır en azından yabancılaşmaktan kurtulmak için; herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre. Yaşasın ***Saint-Simon***. İlk defa, O, 19. yüzyıl toplumunu üretim temelinde tanımlamıştır. Ve çatışan sınıfların işbirliği ve işbölümü ile uzlaşacakları umudunu taşımaktadır.

Sosyoloji tarihi okumak önce Aristoteles sonra Hegel okumaktır. Sosyoloji, hala bu iki felsefecinin kavramsal ve metodik çerçevesini kul-

lanmaktadır. Çoğunlukla farkında olunmasa dahi. Türk sosyolojisi, öğrencilerin hocalarını ve düşün atalarını bilmemekle ya da reddetmekle lanetlenmiş gibidir. Zannedilmektedir ki batıda da böyle o yüzden son dönem batılı kuramlar, kökleri bilinmediği için yeni gibi ele alınmaktadır. Klasik metinlerin yok sayılması ya da felsefi bulunarak azımsanması buna neden olmaktır. Sanki sosyoloji felsefeden koparak bilim olmuş gibidir ki, güzel kafalarımızı felsefi problemlerle yormak istemiyoruz. Hazırı varken neden yeniden imal edelim ki. Sosyolojinin ardındaki iki bin beş yüz yıllık birikimin farkında değiliz. Bu yüzden üretemiyoruz. Batıda sosyoloji bizde olduğu gibi hiçe sayılan hocaların omuzlarında yükselmiyor. Türk sosyolojisinde, modern olmak önce geçmişin reddidir: Modern olmak hain olmaktır. Modern olmak, geçmişin emeğine ihanet etmektir. Biz modernliğin bu ret yanını almışız. Oysa diyalektik bilseydik, hain olmazdık. Hoca olmak önce hocayı silmektir. Ancak, her öğrenci günün sonunda hoca olarak, aynı ihanetin acısını yaşayacaktır, bu sadece zaman ve sabır meselesidir: Öğrencileri hocalar yetiştirmektedir.

Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu adlı eserde, modernliği biçimlendirenin sadece emek değil ahlaki/dinsel/ide gibi süreçler olduğunu da öğrendir. Weber ve Marks'ı diğerlerinden farklı kılan, diyalektik yöntemi, modern insanın farkındalığı için kuramlarında kullanmalarıdır. Bu yüzden, modernliğin paradoksal yapısını analiz ederek kendilerinden sonra gelen sosyologlarda derin izleri halen devam etmektedir. Modern insanı emek ya da zihin olarak tasarımlayın fark etmez, kafa ya da kol emeği dönüp insanı belirler. Bu yüzden, Weber, Marks'ın bitirdiği yerden başlayarak modernliği tüm boyutlarda kopuş olarak yeniden tanımlamış ve tamamlamıştır. ***Ekonomik ve Toplumsal Örgütlenme Kuramı,*** Weber'in modern toplumun kapitalizm, verimlilik ile nasıl biçimlendiğini bürokrasi ile demokrasinin nasıl öldüğünü bize anlatır. 1930'lar sonrası akademide gelişen aksiyonel yaklaşımlar, bireysel özgürlük alanını, tekrar toplum içinde bireye vermeye gayret etmişlerdir. George Herbert Mead, ***Zihin, Kendi ve Toplum*** adlı eserinde I-me diyalektiğinde insana bir nebze de olsa yorumlama özgürlüğü verir. Ve akademide en son ***Toplumun Kuruluşu*** adlı Giddens'ın eserinde yapılaşma kuramı holistik ve aksiyonel yaklaşımları sentezleyen bir ontolojik yaklaşım geliştirmiştir. Bu sentetik ontolojinin epistemolojisini ise ***Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları*** adlı eserinde pozitivizmi ve yorumsamacılığı sentezleyerek yapmıştır.